

ИЗБОРНОМ ВЕЋУ ФИЛОЗОФСКОГ ФАКУЛТЕТА
УНИВЕРЗИТЕТА У БЕОГРАДУ

ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ		
ПРИМЉЕНО: 28.07.2020		
Орг. јед.	Број	Датум
	894/1	

Одлуком Изборног већа Филозофског факултета од 28. и 29. маја 2020. изабрани смо у Комисију за припрему реферата о кандидатима за избор у звање ДОЦЕНТА за ужу научну област ИСТОРИЈА СРПСКОГ НАРОДА У НОВОМ ВЕКУ, са пуним радним временом, на одређено време од пет година. На конкурс, који је објављен у Огласним новинама Националне службе за запошљавање – *Послови* 10. јуна 2020. године, пријавио се један кандидат, др Урош Шешум.

На основу увида у поднети материјал, Комисија има част да поднесе следећи

РЕФЕРАТ

Биографски подаци

Рођен је у Београду 1986. Завршио је Четврту београдску гиманзију 2005. и исте године уписао основне студије историје на Филозофском факултету у Београду. Дипломирао је у марту 2010, одбранивши дипломски рад под називом *Српска четничка организација 1903-1905.* на катедри за Историју српског народа у новом веку. Мастер студије историје уписао је на истом Факултету и катедри 2010. Завршни мастер рад, насловљен *Српска четничка организација 1905-1908. године* одбранио је 2011. Докторске студије историје на истом Факултету и катедри уписао је 2011. Ментор му је био проф. др Милош Јагодић. Све испите на докторским студијама положио је са просечном оценом десет. Докторску дисертацију под називом *Србија и Стара Србија (1804-1839)* одбранио је 2016. Од 2012. до 2016. био је стипендиста Министарства просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије; укључен је у рад на пројекту Министарства ев. бр. 177014, *Српска нација – интегративни и дезинтегративни процеси.* У звање истраживач-сарадник изабран је 2016. одлуком Научно-наставног већа Филозофског факултета. У звање научног сарадника изабран је 27. марта 2019. Од децембра 2017. запослен је као истраживач на Одељењу за историју Филозофског факултета у Београду.

Научни радови

Кандидат се бави проучавањем историје српског народа у новом веку. Објавио је две монографије, више радова у научним часописима и различитим зборницима, неколико лексикографских одредница у *Српском биографском речнику* Матице српске, више приказа и приредио је самостално и коауторски нова издања два дела старије историографије. Будући да др Шешум није раније био биран у наставничка звања, Комисија је узела у разматрање све релевантне радове које је кандидат приложио у пријави на конкурс. У даљем тексту приказаћемо и оценити њихову научну вредност и разврстати их према њиховој категорији у складу са важећим *Правилником о минималним условима за стицање звања наставника на Универзитету у Београду* и *Изменама и допунама истог Правилника* и са важећим *Правилником о поступку, начину вредновања и квантитативном исказивању научноистраживачких резултата истраживача*.

Монографија националног значаја, **М 42**.

1.

Србија и Стара Србија (1804-1839), рецензенти проф. др Славиша Недељковић, др Радомир Ј. Поповић, проф. др Милош Јагодић, Филозофски факултет у Београду, Београд 2017, ISBN 978-86-6427-074-8, 574 стране.

Односи нововековне, устаничке и Србије кнеза Милоша према територијама које су у средњем веку представљале језгро српске државе нису били предмет целовите историографске обраде. Ова монографија, обухватајући поменути период попуњава ту празнину. Настала је из истоимене докторске дисертације, одбрањене на Одељењу за историју Филозофског факултета у Београду 2016. године. Књига је обима 574 стране, структурирана је тематски и подељена је на осам поглавља, састављених из мањих потпоглавља.

У уводном поглављу, *Када је ордија делила тугове*, аутор је сажето изнео историјат опадања Османског царства од 17. до краја 18. века и са тим у вези погоршање положаја хришћана у њему. У циљу бољег праћења процеса измене етничке слике на простору који је доцније назван Старом Србијом током 19. века, аутор је у потпоглављу *Арбанашки вер sacrum* резимирао процес арбанашког продора на српски етнички простор до половине 18. века. Због празнина које постоје у историографији, у овом поглављу су приказани и развој

православне чаршије у Румелији до тридесетих година 19. века и видови локалне самоуправе који су постојали у јужним српским земљама под Турцима.

Поглавље *Васкрс државе српске* третира утицај Првог српског устанка на покрете српског становништва у областима јужно од устаничке територије и улогу језгра некадашње српске државе на идејни и национални програм устаника који су стремили да је обнове. Пре него што је прешао на политичку историју, аутор је посветио пажњу питању хронолошког одређивања везивања појма Србија за област на коме је настала нововековна српска држава. Иако наизглед ван теме монографије, покушај одговора на ово питање је оправдан, јер је усвајање имена Србија за област на којој су Карађорђе и кнез Милош обновили српску државност следствено омогућило да оне области које нису ушле у њен састав, а које су у Средњем веку представљале српско државно језгро, понесу име Стара Србија. Започет као Буна на дахије, оружани покрет Срба у Београдском пашалуку убрзо се претворио у покрет за ослобођење свих Срба од власти Османлија и обнову Српског царства. Косовски мит, заједно са њим и територије Старе Србије, представљали су окосницу ове идеје, што је аутор повезао са правцима ратних операција устаничког вођства и њиховим територијалним претензијама. Успешне и мање успешне ратне операције устаника и побуњенички покрети Срба јужно од територије под контролом устаничке војске изазвале су масовне миграције Срба са југа на север. Истовремено је текла и сеоба муслимана са ослобођене територије, на територије који су Срби напуштали, па је аутор поред истицања значаја усељеника са југа за репопулацију Србије истакао и утицај инверзних сеоба Срба и муслимана на промену етничке слике области јужно од устаничких територија. Значај избеглица са југа у попуњавању устаничких војних ефектива такође је био предмет анализе и он је оцењен као приличан. На крају поглавља аутор је након коришћења свих расположивих извора о том сегменту устанка устаничко ратовање са војскама Османског царства на јужном сектору фронта оценио као српско-албански рат.

У поглављу *Кнез, пашалари и султан* аутор је компаративно пратио развој српске државе у периоду између 1815. и 1839. године и историјат настанка, развоја и угашења полунезависних области под влашћу пашинских династија у Старој Србији. У овом поглављу представљена је и политика кнеза Милоша према пашаларима и утицај њиховог међусобног односа на положај Срба ван граница Србије. Потпоглавље *Зави барјак ти*

Милош војвода третира уобличавање српског државног и националног плана о ослобођењу и уједињењу свих Срба у једну државу код српског кнеза и српске интелектуалне елите, са акцентом на место и улогу Старе Србије у коначном заокруживању националних циљева. Посебну целину овог потпоглавља представља утицај обнављања Србије на наде и стремљења Срба у Старој Србији и ширење идеје о обнови Српског царства код Срба јужно од граница Кнежевине Србије који су остали под турском влашћу.

Поглавље *Насељавање Србије* представља приказ миграција Срба из Старе Србије у Србију током периода од 1815. до 1839. године. У овом прилично обимном поглављу усељавање с југа посматрано је кроз призму популационе политике Србије и њеног кнеза, а притом нису испуштани из вида ни распоред и друштвена структура дошљака у новом завичају. Аутор је поменуте миграционе процесе оценио као кључне за развој градских насеља обновљене Србије и њене привреде, али није занемарио ни улогу дошљака са југа у структурама власти и политичком развоју државе.

Наредно поглавље *Обесрбљавање* тематски се надовезује на претходно, донекле и на прво поглавље, јер у центар пажње ставља везу између исељавања Срба из Старе Србије у Србију, те процес њихове исламизације, са арбанашким усељавањем из правца југозапада и доласком муслиманских избеглица и исељеника из Србије. Приказ демографске и етничко-конфесионалне слике Старе Србије у првим деценијама 19. века аутор је објаснио инверзним сеобама Срба и Арбанаса и исламизацијом ових првих. Резултати промена етничке и конфесионалне структуре Старе Србије на штету православних Срба између 1780. и 1839. аутор је приказао и кроз табеларни списак укупно 207 насеља које су у поменутом периоду изгубила српско православно становништво. Приликом израде пописа обесрбљених насеља коришћени су бројни историјски извори, до сада неискоришћени за ту сврху. Поменуте табеле представљају методолошку новину у науци и донекле мењају досадашње мишљење о хронолошким оквирима, начину и току процеса исламизације и арбанашке колонизације у Старој Србији.

У поглављу *Тапије Немањића*, дат је преглед историје православне цркве у Старој Србији у хронолошким оквирима монографије. Досадашња историографска оцена стања српске пастве под духовном влашћу грчких владика на овом простору и у овом периоду као изузетно тешког и сиротног, у овој целини није издржала критику извора. Аутор је оценио улогу грчког клера као позитивну, а стање у епархијама као период храмовне

обнове, како сасвим оправдано гласи наслов једног од потпоглавља. Прилична пажња је посвећена и помоћи Србије у обнови цркава и манастира и утицају те помоћи на снажење наде у скоро ослобођење и присаједињење Србији код локалног српског становништва.

Поглавље *Румелијски каравани и србијанска стада* бави се привредним везама Старе Србије и Србије. Значај трговачких веза Србије и Старе Србије посматран је не само кроз призму значаја за привреду Србије, већ и кроз визуру јачања православне чаршије у Румелији као једног од директних последице живих трговачких веза две области.

Последње поглавље, *Црнина за српским царством* кроз усмену народну књижевност Старе Србије приказује постојање живе српске историјске традиције о Српском царству и Косовском боју и свести о припадности истом етничком корпусу са становништвом обновљене Србије на простору од Битоља на југу до Нове Вароши и Ниша на југозападу и југоистоку. Свест о српском пореклу и извођење родослова беговских и пашинских породица од историјских или епских ликове из српске прошлости анализирани су и у усменој књижевности муслимана са простора Старе Србије. Ова анализа показала је да су муслиманска политичка и економска елита, али и сељаштво, српску прошлост и славу доживљавали као своју без обзира на веру, што много говори о снази и утицају песама и предања на укупни став о прошлости целокупног становништва Старе Србије. Српска национална и историјска свест подвучена је и у преписци кнеза Милоша са црквеним поглаварима у Старој Србији на простору од Дебра до Ниша. Аутор је у овом поглављу закључио да су духовна православна елита и српски православни живаљ Старе Србије, под утицајем усмене народне књижевности, Кнежевину Србију посматрали као наследника Српског царства, које је по општем уверењу пропало на Косову пољу 1389. године и да је коначна обнова Царства, које ће у своје границе укључити и њихов завичај, само питање времена.

Монографија др Уроша Шешума представља свеобухватну анализу међуодноса Србије и Старе Србије у свим сегментима које историографија третира. Написана је преваасходно на основу необјављене и објављене архивске грађе српског порекла, објављене грађе османског, француског, дубровачког, аустријског, британског и руског порекла, записа, натписа, манастирских поменика и других докумената на црквенословенском језику који се тичу прошлости Старе Србије, савремених путописа на француском, латинском и немачком језику, те других извора и одговарајуће литературе.

Она својим највећим делом доноси потпуно нова сазнања из једног важног дела српске историје, те се као таква може сматрати значајним доприносом историјској науци.

2.

Српска четничка акција (1897-1908). Оружана дипломатија, рецензенти др Биљана Вучетић, проф. др Божица Младеновић, др Александар Растовић, Матица Српска, Нови Сад 2019, ISBN 987-86-7946-301-2, страна 417.

Монографија је настала знатним проширењем и допунама мастер рада кандидата. Написана је на основу грађе из Архива Србије, Архива Југославије и Архива Српске академије наука и уметности, као и на основу домаће и стране литературе о српској четничкој акцији од 1897. до 1908. године. Књига др Шешума представља прву велику целовиту синтезу о српској четничкој акцији у Османском царству, теми која је, уз ретке изузетке, остајала по страни интересовања српске историографије.

Српска четничка акција се може сматрати једним од најважнијих сегмената живота Срба у Османском царству крајем 19. и у првој деценији 20. века. Премда се у ранијој литератури, засниваној на сведочењима савременика, почетке акције везује за отпор Срба Османског царства бугаризацији и терору бугарских комита, др Шешум је, истраживањем донедавно недоступних фондова Архива Србије и консултовањем бројних објављених извора бугарске провенијенције, открио до сада непознате чињенице и дошао до закључка да је идејни творац Српске четничке организације био високи чиновник српског Министарства иностраних дела, Светислав Симић.

Резултате својих истраживања др Шешум је изложио у осам поглавља, уз увод, закључак и списак извора и литературе. Вођен хронолошким системом, аутор прати планирање, покретање, теренско организовање и спровођење четничке акције од преласка првих чета 1897. године па све до 1908, када акција замире након избијања младотурске револуције. Текст прате одговарајуће фотографије и врло корисна ауторска мапа.

У поглављу *Симптоми босфорског болесника* аутор приказује стање у Османском царству у другој половини 19. и у првој деценији 20. века, описујући анархију која је довела до појаве бугарских, грчких и српских чета. Поглавље од *Хајдука до четника* говори о првим српским четама у Турској (1897–1901). Односи Србије и Бугарске, односно

покушаји сарадње и проблеми у споразумевању српске владе и бугарских комитета о заједничком револуционарном раду присталица Срба и Бугара у Старој Србији и Македонији тема су поглавља *Искрена неискреност* (1901–1904). У поглављу *Отварање карата* аутор је обрадио обрачун државе са тзв. „Приватном иницијативом“. У овом најдужем поглављу приказани су сукоби српских чета и бугарских комита, стварање тајне мреже четничке организације у Србији и Турској рад на наоружавању чета (1904–јун 1905). Поглавље *Српска одбрана* бави се реорганизацијом четничке организације, радом њених одбора, као и успесима али и бројним проблемима у четовању на терену (јул 1905–март 1906). У поглављу *Да Бугари виде да је Стара Србија српска* др Шешум је разматрао политику српске владе која је у марту 1906. дефинисана управо том реченицом. Уједно је обрадио и стварање сеоске војске на простору Источног и Западног Повардарја и навео српске губитке на терену услед конфузије и личних сукоба у горским штабовима (пролеће–лето 1906). Поглавље *Премошћавање Вардара* приказује како су се успеси српских чета у надирању ка Вардару са севера и југа и немоћ бугарске организације одразили на односе Софије и Београда (крај 1906). У овој глави је детаљно описан ток сукоба српских четника и бугарских комита, деловање турске војске и стагнирање српске четничке акције на терену (друга половина 1907). У последњем поглављу *Револуционари и револуција* аутор разматра догађаје пре и након младотурске револуције (1908) и истиче значај чињенице да је српска организација прихваћена као фактор у Повардарју, закључивши да је, упркос изостанку организационог спајања на Вардару, српска четничка акција постигла огроман успех. Аутор је уложио знатан напор да разјасни замршене односе унутар организације, као и дипломатске и закулисне игре које су пратиле догађаје у Турској. Квалитет, начин презентације, јасноћа и прецизност језика чине књигу лако читљивом и употребљивом.

Рад у националном часопису међународног значаја, **М 24**.

3.

Контексти употребе термина Шијак код Јужних Словена у 18. и 19. веку,

Етноантрополошки проблеми 13-1 (2018), 83-92.

Рад је истраживачки. На основу анализе објављених историјских извора, историјске, етнографске и антропогеографске литературе, кандидат је анализирао

различите контексте употребе термина Шијак у 18. и 19. веку на српском етничком простору, у оквирима Хабзбуршке монархије, Османског царства, Србије и Црне Горе. Пошавши од објашњења које је дао Вук Карацић у *Ријечнику* да је термин употребљаван као назив за људе који су говорили различитим наречјем српског језика, показао је да је оно тачно у случају Срба из Срема, Бачке и Будимске епархије, али да је непотпуно када су у питању Срби са других простора. Кандидат је утврдио постојање и више других значења, односно контекста употребе, појма Шијак, који су, поред наведене лингвистичке, имали и географску (месну), државну и верску конотацију. Кандидат се у раду није упуштао у покушаје објашњења етимологије овог појма, будући да то питање излази ван оквира његове научне области. Резултати до којих је дошао анализом извора и литературе, таксативно сумирани у закључку рада, представљају важан допринос проучавању процеса српске националне интеграције, односно дезинтеграције у обрађеном периоду.

4.

„Старост“ поетског лика Србина јунака и узрок његове популарности у јужнословенској народној поезији, Теме 42 (3/2018), 859-876.

Употреба етнонима Србин као антропонима готов да није била предмет досадашњих истраживања у српској науци уопште. Овај рад представља почетак попуњавања те необичне празнине. Бави се питањем времена уласка поетског лика који као властито име носи етник Србин у народну поезију Јужних Словена и узроком његове знатне заступљености у епским и лирским песмама на простору данашње Северне Македоније, северне Грчке и западне Бугарске у 19. веку. У раду је указано на везу континуиране употребе етника Србин као антропонима у данашњој западној Северној Македонији између 15. и 19. века и популарности песама о истоименом јунаку у истој области. Изнета је хипотеза да је пре 18. века био јунак локалног фолклора ове области, те да се песма о њему током времена проширила на остале крајеве. Написан је на основу историографске анализе доступних дела народне поезије.

5.

Улога Јашар паше Џинолија у разарању српских сакралних споменика на Косову, Зборник Матице српске за друштвене науке 168 (4/2018), 849-872.

Рад се бави анализом улоге полунезависног господара Косова (у географском смислу) из прве половине 19. века Јашар-паше Џинолија у разарању српских средњовековних сакралних споменика на Косову. Он је у српској традици и наративним изворима, а потом и у историографији, запамћен и приказан као немилосрдни рушитељ хришћанских богомоља. У раду је анализиран начина развоја, а потом и уласка локалног народног предања у историографију и истовремено је понуђено објашњење за наведени процес. Рад је написан на основу дубровачких, британских, француских, немачких, руских и српских путописа 16–19. века, објављених српских средњовековних извора, картографских извора, те историографске и етнолошке литературе, у мањој мери и штампе. Критичком анализом, пре свега, документарних извора, показано је да по Јашар пашиним наређењу нису били срушени ни оштећени нити једна црква или манастир, те је на тај начин досадашње виђење његове историјске улоге у односу према Србима коренито ревидирано.

6.

Планирање српске четничке акције у Старој Србији и Македонији 1897. године,
Историјски часопис 67 (2018), 271-286.

Дуго присутно теза у српској историографији о почетку српске четничке акције у Старој Србији и Македонији 1903, након Мајског преврата, наводно инициране од стране приватних лица, већ је одбачена и утврђено је да почетак ове делатности пада у 1897. Остало је нејасно, међутим, због чега и на који начин је акција отпочета. Др Шешум је коришћењем тек отворених архивских фондова Архива Србије овим радом одговорио на наведена питања. Недвосмислено је доказао да је српска четничка акција планирана 1897, у јеку Источне кризе, која је кулминирала турско-грчким ратом, како би се парирало бугарским и грчким паравојним снагама у случају подизања устанка против Турске или рата балканских хришћанских држава против ње. На формирању чета радили су државни органи Србије од фебруара до јуна 1897, када је посао напуштен због смиривања међународних прилика. До стварног убацивања чета није дошло, мада је једна од њих самоиницијативно покушала да пређе границу, што се завршило неуспешно.

Рад у врхунском часопису националног значаја, М 51.

7.

Српска четничка организација у Скопској Црној Гори 1903-1908. године, Зборник Матице српске за историју 93, (2016), 55-70.

Рад је истраживачки, написан превасходно на основу објављених и необјављених историјских извора српског, бугарског и турског порекла. У раду је, на плану једне микрообласти, детаљно приказано и анализирано оснивање и функционисање српске четничке организације, у контексту оружаних сукоба српских и бугарских организација у Османском царству. Предуслове за формирање и одржање српске четничке организације у Скопској Црној Гори, аутор је убедљиво нашао у повољном правном статусу црногорских села као вакуфа скопске џамије, готово самодовољном економском положају и, што је посебно истакнуто, јакој српској националној и историјској свести. Описано је деловање све четири чете које су слате из Србије током обрађеног периода, са задатком да створе одбрамбену организацију српског народа у Скопској Црној Гори. У њима је аутор исправно видео више моралну потпору, него праву заштитну снагу од околних Албанаца и ривалских чета бугарске ВМРО, будући да је локално српско становништво, добро наоружано и организовано, представљало довољно јаку брану од свих спољних напада. У раду су изнети многобројни детаљи из четничке историје овог краја, од којих посебну пажњу привлачи неувобичајено велика улога жена у месној организацији. Такође, кандидат је нагласио транзитни значај Скопске Црне Горе за пренос оружја и пролаз чета из Србије ка удаљенијим деловима Старе Србије. Др Шешум је на крају закључио да су Срби у Скопској Црној Гори, захваљујући четничкој организацији, дочекали обнову уставности у Турској 1908. потпуно заштићени и од ВМРО-а и од албанских суседа. Уз рад је приложена ауторска мапа области Скопска Црна Гора, са ознаком српских, бугарских, турских, албанских и мешовитих села.

8.

Уништавање историјских извора у Марковом манастиру у другој половини 19. и почетком 20. века, Српске студије 7 (2016), 297-312.

Рад се бави бугарским уништавањем, скривањем и одношењем српских средњовековних артефаката из Марковог манастира код Скопља у периоду између 1869. и

1909. године. На практичном примеру је приказан и анализиран један од видова жалосне међунационалне српско-бугарске борбе у оквиру тзв. Македонског питања, усмерен на прекрајање историје ради конструкције новог, пожељног, бугарског националног идентитета становништва и оспоравања историјског права Србије на делове Повардарја. Сви расположиви подаци из старије литературе, допуњени појединим архивским изворима, о прекривању фрески и уништавању натписа и артефаката који су сведочили, или за које се сматрало да сведоче, о ктиторству Мрњавчевића и о српској државној традицији уопште су сабрани и критички подробно анализирани. На тај начин је прецизно утврђена тачна хронологија уништавања српског наслеђа у манастиру и при томе је стављена у одговарајући историјски контекст деловања више и ниже јерархије Бугарске егзархије. Рад је написан углавном на основу српске, македонске и руске литературе и објављених извора српске и бугарске провенијенције.

9.

Приказ стања у Приштинском валилуку у времену од првог српског устанка до отварања српских конзулата у Турској Јосифа К. Поповића; Српске студије 8 (2017), 369-401.

У раду је изнет критички приређен изворни текст наведеног наслова. Јосиф Поповић био је српски просветни и национални делатник из села Грачанице на Косову. У уводном делу рада (странице 369-374), кандидат је реконструисао породичну историју Поповића, породице која је обновила насеље Грачаницу као српско село средином 18. века, и изнео биографске податке о Јосифу Поповићу. Изворни текст израђен је за информативне потребе Министарства иностраних дела Краљевине Србије крајем 19. века. Извор је важан за познавање историје Срба на Косову 1804-1887, будући да садржи обиље података значајних за свеобухватно сагледавање њиховог тадашњег положаја. Посебно су значајне до сада непознате информације о делатности Јашар-паше приштинског, полунезависног господара Косова из прве половине 19. века, као и подаци о раду Преког суда у Косовском вилајету током девете деценије деветнаестог века, на чијем удару се нашао и сам Поповић.

Границе Нишке епархије у 18. и 19. веку, до 1834. године, Црквене студије 15 (2018), 539-545.

Рад је истраживачког карактера. Полазећи од познате чињенице да су се границе епархија православне цркве у Османском царству поклапале у мањој или већој мери, из сасвим практичних разлога, са границама административних области, кандидат је приказао територијални опсег Нишке епархије у 18. и почетком 19. века, описујући и објашњавајући узроке његових промена, до којих је периодично долазило. Утврдивши да је Нишка епархија своје трајне границе стекла на почетку 18. века, показао је да су све промене до којих је долазило у периоду закључно са 1834. годином биле узроковане политичким разлозима, односно померањем граница Османског царства након аустријско-турских ратова 1718. и 1739, за време Првог српског устанка 1806-1813. и након проширења Кнежевине Србије 1833. Посебно је занимљив кандидатов налаз, сасвим доследан са горе наведеним чињеницама и у сагласју са познатим унутрашњим приликама у Турској почетком 19. века, да је микрообласт Изморник прелазила из јурисдикције Нишке у јурисдикцију Рашко-призренске епархије у другој и четвртој деценији 19. века као последица сукоба локалних обласних паша, односно ширења и сужавања подручја којим су управљали. Др Шешум је на крају рада истакао да је највећи губитак за Нишку епархију представљало проширење Србије 1833, јер је тада изгубила преко шест хиљада православних домова, а самим тим и знатне приходе. На основу изнетих и анализираних података у раду, извео је закључак да су надлежне црквене власти, без посебних реакција, прихватале промене епархијских јурисдикционих подручја као последицу промене политичких граница, било спољних, било унутрашњих. Рад је написан на основу необјављених и објављених историјских извора и релевантне литературе.

Тајне заграничне активности српске владе у Османском царству 1901. године, Српске студије 9 (2018), 235-253.

У раду је приказана тајна загранична делатност шефа Просветно-политичког одељења Министарства иностраних дела Краљевине Србије Светислава Симића током 1901. године. Та активност састојала се у планирању или извођењу убистава муслиманских

првака у пограничном појасу Србије и Османског царства. Кандидат је аргументовано изнео хипотезу да су ти атентати заправо представљали припрему за отпочињање српске четничке акције ширих размера. Рад је написан углавном на основу необјављене и до сада некоришћене српске архивске грађе, а у мањој мери и на основу објављене архивске грађе српског и британског порекла, те наративних извора и литературе.

12.

Списак свију цркава и манастира у епархији Рашко-призренској 1902. године, Српске студије 9 (2018), 346-375. (коауторски рад са Иваном Женарју Рајовић)

У раду је критички приређен историјски извор који представља листу цркава и манастира на подручју Рашко-призренске митрополије 1902. године. У главном делу садржи поименични списак 98 цркава, капела и манастира и 7 храмова у развалинама. Поред тога, у виду додатка, садржи и списак од 5 црквених развалина у гњиланској околини. Аутор документа је протојереј Стеван Димитријевић, а састављен је за потребе женског хуманитарног друштва Одбор госпођа Књагиње Љубица, коме је основни циљ био помагање српских православних верских објеката у Османском царству.

13.

Препис српских домова у Битољском вилајету који је дат грчком конзулу у Битољу 1910, Мешовита грађа. Miscellanea 39 (2018), 187-214.

Број српских домова и Срба у Битољском вилајету, у периоду од Младотурске револуције из јула 1908. до ослобођења 1912, остао је неутврђен у историографији. Приређени документ стога представља први објављени извор који омогућава процену броја Срба у околини Охрида, Дебра, Кичева, Прилепа, Крушева и Битоља уочи ослобођења ових крајева од османске власти и припајања Краљевини Србији. Критички апарат написан је на основу објављене и необјављене архивске грађе српског, британског, руског, аустроугарског и бугарског порекла и у мањој мери литературе.

О броју Срба у Јужној Старој Србији 1903-1908. године, Вардарски зборник 10 (2015), 143-170.

Рад је истраживачки. Кандидат је направио процену броја, односно кретања броја Срба у јужној Старој Србији током периода интензивне српске четничке акције у деловима Косовског и Битољског вилајета. Територијални опсег појма (Скопски санџак, Битољски санџак без Леринске казе и Дебарски санџак без казе Мат) дефинисао је према савременој интерпретацији појма од стране Министарства иностраних дела Србије. Указујући на многобројне недостатке расположивих група извора, утврдио је да најпоузданије изворе за проучавање наведеног проблема представљају теренски извештаји српских свештеника и учитеља, прикупљани за унутрашње потребе српске дипломатије, који нису били коришћени у пропагандне сврхе. Хронолошки оквир рада је неуобичајено кратак за истраживање демографске историје. Међутим, у овом случају се и не ради о испитивању демографских промена насталих природним путем, већ о испитивању последица деловања српске четничке и бугарске комитске организације на идентитетско обликовање хришћанског становништва, односно на њихову припадност српском националном корпусу. Др Шешум је компаративно анализирао податке о броју српских кућа у појединачним насељима у свим казама на наведеној територији за 1903, 1905. и 1908. годину. До процене броја становника дошао је множећи број кућа са просечним бројевима становника у једној кући, који су варирали од области до области, а које је преузео из релевантне литературе. Резултат подробне анализе показао је пораст укупног броја српских домова у јужној Старој Србији са 8763 у 1903. на 13351 у 1908. години. Кандидат је исправно закључио да је највећи пораст забележен у казама где је успешна активност српских чета била највећа - Кумановској, Велешкој, Прилепској и Кривопаланачкој. Са друге стране, у Битољској, Кочанској, Кратовској и Малешкој (Отоманије) кази Срба је нестало, будући да тамо српска четничка акција није била успешна, те су ранија српска села потпала под бугарски утицај. Др Шешум је проценио да је број Срба 1903. износио 58947, а 1908. 87805. Посебно је значајно запажање кандидата да се, после обуставе четничких дејстава 1908, села која су се од 1903. изјаснила као српска, нису вратила под бугарско окриље, иако су била слободна да то учине. Из тога је извео закључак да је

карактер српске четничке организације заиста био одбрамбени, те да је у овом смислу испунила свој задатак. Рад је написан претежно на основу објављених и необјављених извора српског и бугарског порекла.

15.

Антропогеографска студија као историјски извор за миграције становништва у време Првог српског устанка (са посебним освртом на Горње и Доње Драгачево), у Зборнику радова Српска револуција и обнова државности Србије, ур. С. Рудић, Л. Павловић, Р. Ј. Поповић, Београд 2016, 37-52.

Рад је истраживачки и представља методолошки оглед о употребљивости резултата антропогеографске литературе за историјска истраживања о миграцијама српског народа, односно о утврђивању тачног времена досељавања у поједине крајеве. Аутор је најпре указао на извесне недостатке у упутствима Јована Цвијића, којих су се готово сви његови посленици држали приликом теренских истраживања. Као изузетке од овог правила, истакао је Јована Ердељановића, Атанасија Урошевића и Радослава Љ. Павловића, који су усмена предања, у мањој или већој мери, допуњавали или контролисали писаним изворима. У централном делу рада, др Шешум је упоредио резултате антропогеографских студија о досељавању становништва из Полимља у Драгачево током Првог српског устанка са документарним изворима. Темелјном анализом је доказано да су резултати Јована Ердељановића, који се није држао Цвијићевих упутстава поузданији од резултата Косте Јовановића који од њих није одступао. На конкретном примеру, др Шешум је показао сва ограничења употребе антропогеографске литературе као извора за проучавање миграција становништва.

Рад у тематском зборнику националног значаја, **М 45.**

16.

Насељавање Србије у Првом српском устанку, Зборник радова Српски народ на Балканском полуострву од 6. до 20. века, ур. С. Недељковић, Ниш 2014, 211-225.

Рад је истраживачки и бави се питањем имиграције Срба у устаничку Србију 1804-1813. Устанички походи 1806-1809. изван граница Србије имали су за последицу повлачење српског становништва из свих околних турских области у Србију и насељавање

земље. Имиграциона политика, праћена пореским олакшицама и другим погодностима, начинила је устаничку Србију веома привлачном за усељавање. Посебно је значајна убедљива процена броја становника Београдског пашалука уочи избијања Српске револуције, до које је кандидат дошао, између 193 и 231 хиљаде људи. Др Шешум је доказао да је усељавање у Србију било тако велико, да се показало као кључан чинилац који је омогућио отпор Србије османској војсци током девет година устанка. Вредан пажње је и закључак кандидата о важности досељеника из јужних области српског етничког простора за репопулацију варошких насеља, након нестанка предратног муслиманског становништва из њих. Рад је написан претежно на основу објављених извора различитог порекла. Резултати овог рада настали су пре одбране докторске тезе и коришћени су у њој.

17.

Арбанаси у Поморављу 1815-1834, у Зборнику радова Алексинац и околина у прошлости, 500 година од првог писаног помена 1516-2016, ур. С. Рајић, С. Мишић, М.

Јагодић, Д. Леовац, З. Стевановић, А. Никезић, Алексинац 2016, 125-154.

Рад је истраживачки и бави се албанским заједницама у Поморављу. Показано је да су Албанци чинили језгро турских војних посада на територији захваћеној Првим српским устанком, а да су чинили и седелачко муслиманско становништво у појединим варошким насељима. У том смислу су посебно апострофирани Трстеник, Карановац и Ћуприја. Расположиви извори омогућили су аутору да детаљно реконструише положај и однос са српским властима албанске заједнице из Ћуприје, док је за остале то било могуће у мањој мери. За време Првог српског устанка, они су се иселили из Србије, а део се касније вратио. Ћупријски Албанци представљали су сталан извор нереди и сукоба са властима и српским становништвом. Након припајања шест нахија 1833, муслиманско становништво се иселило из Србије, укључујући и албанске заједнице из Алексинца, Ражња, Параћина и Ћуприје. Они су насељени у суседне области Горњу Топлицу, Пусту Реку и Голак и тако допринели хомогенизацији тамошње популације. Рад је написан претежно на основу необјављених извора српског порекла.

18.

Карађорђе и Први српски устанак у усменој традицији Старе Србије и Македоније у 19. веку, у Зборнику радова Карађорђе и његово наслеђе у српској историји, ур. К.

Николић, Београд-Велика Плана 2017, 41-52.

Рад се бави прозном и поетском усменом народном традицијом о Првом српском устанку у Старој Србији и Македонији. Показано је да су у највећем броју песама, и то лирских, опеване личности Карађорђа Петровића, Илије Стреље и Вељка Петровића, а многе од њих су записане у Повардарју. Прозна предања о Карађорђевом пореклу забележена су у централном и западном делу Старе Србије, у Метохији и у Бихору. Кандидат је закључио да популарност лирских песама о Хајдук Вељку и Илији Стрељи није била случајна, будући да су командовали јединицама састављеним од бећара пореклом из Старе Србије и Македоније. Такође је уочио да су, као лирске, биле погодне за певање по механама и хановима, успутним станицама печалбара из наведених области. На крају, аутор је изразио сумњу да је песама о Првом српском устанку било више, али да их сакупљачи, превасходно Бугари, намерно нису записивали. Истовремено је констатовао чињеницу да су српски културни посленици исти посао започели тек крајем 19. века, али ни тада нису објављивали ни приближан број дела народне књижевности као Бугари. Рад је написан на основу историографске и антрополошке литературе, путописа и, највећим делом, збирки народне поезије. У раду је исправно примењен историографски, а не књижевни метод анализе усмене традиције као историјског извора.

19.

Насељавање Крушевца 1832-1839, у Зборнику радова Капија Поморавља у духовној историји српског народа, ур. С. Мишић, Својново 2016, 227-236.

Рад је истраживачки. Кандидат је анализирао утицај турбулентних политичких прилика у којима се нашао Крушевац крајем 18. и у првим деценијама 19. века (три ослобођења од турске власти, два поновна турска освајања, устанак, буна и фактички губитак статуса административног центра санџака) на промену структуре становништва насеља. Укратко описујући инверзне сеобе Срба и муслимана за време последњег аустријско-турског рата и Првог српског устанка, показао је да су се коначно муслимани Албанци иселили из Крушевца 1824, премда се град тада налазио под влашћу Шашит паше лесковачког. Кандидат је истакао значај умесне политике кнеза Милоша према Шашит

паши за очување сношљивог положаја Срба у Крушевцу до 1830. Најзначајнију промену у структури и броју становника Крушевац је доживео након припајања Србији 1833, када се из њега иселило муслиманско становништво. Др Шешум је детаљно, поименице, наравно, колико су извори дозволили, пратио усељавање Срба из суседних турских области и старих граница Србије у Крушевац у наредним годинама. Резултат анализе показао је пораст броја кућа од 124 1833. на 267 1837. године. Емпиријски је показано да су ниске цене напуштених некретнина, положај места на трговачком путу ка Приштини и непостојање конкуренције, условили значајну имиграцију трговаца и занатлија из Ниша, Врања, Пирота и Лесковца у Крушевац, који је најбрже растао од свих новоприпојених вароши на југу земље. Рад је написан претежно на основу објављених и необјављених извора српског порекла и релевантне литературе.

20.

Пирот у српско-бугарском рату 1885-1886 и Преки суд за Округ пиротски, у Зборнику радова Од турске касабе до модерног града преко Берлина и Версаја: Пирот 1878-1918-2018, ур. М. Јагодић, Пирот 2018, 199-215.

Рад је истраживачки и бави се једним неугодним и запостављеним питањем српске историје. Укратко описавши војне операције у српско-бугарском рату 1885. и бугарско поседање Пирота и околине, кандидат је приказао једномесечно деловање бугарске окупационе власти, истакавши бројне злочине. За то време, Бугари су изнудили од највећег дела популације града потписе на петицији којом су тражили од бугарског владара да се Пирот припоји Бугарској. Због овог врло непријатног догађаја, у вароши је, након послератне успоставе српске управе, формиран Преки суд. Његово деловање је детаљно описано и показано је да је осудио на смрт четири грађанина због велеиздаје, а 43 на прогонство у унутрашњост земље. Реч је била о искреним присталицама бугарске власти. Насупрот преовлађујућем ставу у, иначе врло оскудној, историографској литератури о овом догађају, кандидат је показао да је Преки суд деловао по закону и врло благо. Каснију тишину и, уопште малобројност извора о раду Суда, кандидат је приписао жељи српске власти да се непријатни ратни догађаји што пре забораве. Рад је написан претежно на основу објављених и необјављених извора српског порекла.

Улога војводе Стојана Донског у настанку и развоју ВМОРО-а и српске четничке акције 1901-1904, у Врските мегу Р. Македонија и Р. Србија низ вековите и денес. Зборник на трудови од мегународна научна конференција за мегународните и интеркултурните релации, Ботола 2018, 241-251.

Рад је истраживачки. Кандидат је детаљно, фактографски, реконструисао живот и деловање Стојана Анђелковића/Ангелова из села Битуша крај Лерина, тј. војводе Стојана Донског. Показао је како се одметнуо у хајдуке и деловао најпре као српски четник (1899-1901), па бугарски комита и војвода (1901-1902, 1903-1904). Анализом извора кандидат је изнео уверљиву претпоставку да њему национално опредељење и није представљало приоритет, већ борба против Турака и плен. Др Шешум је недвосмислено доказао да је Донски значајан из два разлога. Прво, зато што извори о његовом боравку у Србији крајем 1902. коначно оповргавају општеприхваћену тезу, преузету из старије српске публицистике, да је санитетски чиновник Управе града Београда др Милорад Гођевац, сопственом иницијативом, ступио у контакт са бугарским комитама који су се били склонили у Београд на зимовање. Истина је да је то учинио, као чиновник Управе града Београда, по наредби начелника Министарства иностраних дела, Светислава Симића. Друго, зато што је Донски служио као отелотворитељ уговорене сарадње једног крила бугарске организације, предвођеног Борисом Сарафовим, и српског Министарства иностраних дела на плану заједничке револуционарне, четничке, делатности након Илинданског устанка 1903. Другим речима, аутор је показао кроз биографију војводе Донског како је Светислав Симић планирао и радио на стварању српске четничке организације и пре Мајског преврата, што је била дуго сакривана чињеница у српској повести и директна последица династијске смene у Београду 1903. На крају, кандидат је на основу посредних доказа изнео претпоставку, истичући да за сада не постоје извори који би је недвосмислено поткрепили, да је бугарска струја, противна сарањи са Србијом, заправо издала Турцима Стојана Анђелковића и његову чету 1904. у Кумановској кази, а потом за исто недело оптужила и масакрирала Србе из два тамошња села, како би онемогућила било какав заједнички рад две балканске суседне земље у јужној Старој Србији и Македонији. Овим Шешумовим радом мења се историја настанка српске

четничке организације. Написан је претежно на основу објављених и необјављених извора српског и бугарског порекла и релевантне литературе.

Саопштење са скупа националног значаја штампано у целини, **М 63.**

22.

Етничка и популациона слика Прешевске казе 1903-1912, у: Тематски зборник од водећег националног значаја Јужни српски крајеви у XIX и XX веку: друштвено-економски и политички аспект, ур. Д. Антић, И. Бецић, Врање 2018, 149-169.

Рад је истраживачки. Најпре је реконструисан процес инверзних сеоба Срба и Албанаца за време и након рата 1877/1878. и формирања Прешевске казе на триторији бивше Врањске казе која је остала под турском влашћу. Потом су анализирани и подвргнути критици резултати старије и новије српске историографије о становништву те области крајем 19. и почетком 20. века. Даље је кандидат анализирао расположиве изворе о броју и верској структури становништва Прешевске казе од 1899. до 1912. Резултат је показао знатан пораст броја Срба, што није била општа карактеристика северног дела Старе Србије. Кандидат се сагласио са ранијим налазом историографије да је узрок томе лежао у повољном пореском систему који је у тој административној целини био примењиван, али је к томе додао и деловање српске четничке организације, која је Србе штитила од албанских зулума. Анализа у раду је детаљна и садржи податке и за појединачна насеља и за област у целини. Рад је написан на основу литературе, објављених и необјављених извора.

Радови у публикацијама других категорија

Поред анализираних, кандидат је приложио још пет радова објављених у научним часописима: 1. *Четници у Првом балканском рату 1912. године*, Српске студије 3 (2012), 63-82; 2. *Друштво против Срба 1897-1902. Методи и мере бугарске дипломатије, Егзархије и Бугарско-македонско одринске револуционарне организације против ширења српског утицаја у Јужној Старој Србији и Македонији 1897-1902*, Српске студије 4 (2013), 73-103; 3. *Утицај сеобе мухацира на промену етничке и верске структуре насеља Северне и Западне Старе Србије (1878-1910)*, Српске студије 5 (2014), 79-135; 4. *Војводе српске четничке организације 1903-1908*, Наша прошлост 11 (2010), 133-145; 5. *Српска четничка*

организација у Старој Србији 1903-1908. Теренска организација, Српске студије 2 (2011), 239-258. Будући да се радови у наведеним часописима, у складу са категоријом коју су имали у години објављивања, не узимају у обзир за избор у звање доцента, Комисија их не сматра релевантним и због тога нису анализирани. Кандидат је приложио још две публикације у којима је био аутор, односно коаутор додатног текста и приређивач, тј. коприређивач: М. Ђ. Милићевић, *Илија М. Коларац*, прир. У. Шешум, *Evoluta*, Београд 2017. и П. Костић, *Листићи из даље и ближе прошлости*, прир. А. Новаков, У. Шешум, Младеновац 2017. Пошто се ни ове публикације не вреднују за избор у звање доцента, Комисија их не сматра релевантним и због тога нису анализирани.

Наставни и други облици рада на Филозофском факултету и изван њега

Др Урош Шешум, од децембра 2017. запослен као истраживач на Одељењу за историју Филозофског факултета у Београду, није учествовао у извођењу наставе. Члан је факултетске Комисије за наставну, научну и техничку документацију од 22. 11. 2018. и руководилац Радне групе за промоцију студијских програма Одељења за историју од 5. 10. 2018.

Сарадник је на пројекту *Српска нација: интегративни и дезинтегративни процеси* (ев. бр. 177014), и то као стипендиста Министарства просвете, науке и технолошког развоја Србије и студент докторских студија 2012-2016. и од 2016. до 2019. године као истраживач-сарадник и научни сарадник.

Члан је Косовскометохијског одбора Матице српске у Новом Саду, од оснивања 14. 2. 2018.

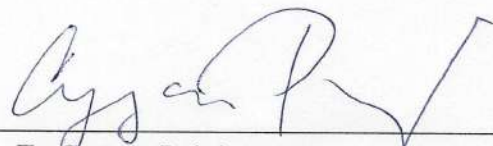
Оцене на приступном предавању

Приступно предавање др Шешума одржано је 17. јула 2020. на тему *Краљевина Србија у 18. веку – настанак и организација*. Сви чланови комисије, по свим ставкама, оценили су предавање оценом 5 (пет). Према томе, средња оцена са приступног предавања је 5,00.

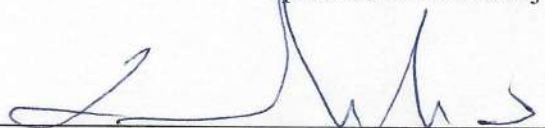
ЗАКЉУЧНО МИШЉЕЊЕ И ПРЕДЛОГ

На основу свега изнетог, Комисија констатује да кандидат др Урош Шешум испуњава услове за избор у звање доцента за ужу научну област Историја српског народа у новом веку. Научни радови кандидата су квалитетни, изворно чврсто утемељени, доприносе науци и знатно су бројнији од прописаних услова за избор у наведено наставничко звање. Приступним предавањем др Шешум показао је да има смисла за рад у настави. Имајући све то у виду Комисија препоручује Изборном већу Филозофског факултета Универзитета у Београду да се др Урош Шешум изабере у звање доцента за ужу научну област Историја српског народа у новом веку.

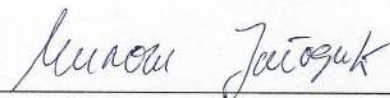
У Београду,
17. јула 2020.

Др Сузана Рајић, редовни професор,
Филозофски факултет Универзитета у Београду,
председник Комисије

Др Дејан Микавица, редовни професор,
Филозофски факултет Универзитета у Новом Саду

Др Милош Јагодић, редовни професор,
Филозофски факултет Универзитета у Београду